

پیامدهای اقتصادی و سیاسی وضعیت کارگران آسیای مرکزی در روسیه

فرزاد رمضانی بونش

مرکز بین المللی مطالعات صلح

واژگان کلیدی: پیامدهای اقتصادی اخراج کارگران آسیای مرکزی از روسیه، پیامدهای سیاسی اخراج کارگران آسیای مرکزی از روسیه، اخراج کارگران آسیای مرکزی از روسیه

بیان رخداد:

روسیه با جمعیت 144 میلیونی خانه دست کم 11 میلیون مهاجر اغلب از کشورهای همسود مانند مالدوی، اوکراین، ازبکستان و تاجیکستان بوده است. چنانچه در تابستان گذشته اداره خدمات مهاجرت روسیه از حضور 5 میلیون شهروند آسیای مرکزی در شهرهای مختلف روسیه (از 4 میلیون و 877 هزار و 163 نفر از شهروندان جمهوری‌های آسیای مرکزی 2 میلیون و 551 هزار شهروند ازبک، 1 میلیون و 170 هزار شهروندان تاجیک، 555 هزار شهروند قرقیز، 580 هزار شهروند قزاق و 20 هزار شهروند ترکمن در خاک روسیه است) خبر داد. اما طی شش ماه گذشته مسکو محدودیت های جدیدی بر مهاجرت های قانونی اعمال کرد و از اول ژانویه میلادی اجرایی شد. یعنی مسکو با اعمال تغییراتی در قانون فدرال در مورد وضعیت حقوقی اتباع خارجی در فدراسیون روسیه، شرایط نوینی را برای حضور شهروندان دیگر کشورها و بویژه مهاجران کاری وضع کرد. براساس این قانون، شهروندان خارجی که به فدراسیون روسیه وارد می‌شوند، تنها در صورتی می‌توانند گواهی کار دریافت کنند که در کارت مهاجرت آنها هدف از سفر به روسیه انجام کار و یافتن شغل عنوان شده باشد. در واقع از اول دی‌ماه سال ۲۰۱۵ ورود شهروندان ازبکستان، تاجیکستان و برخی از دیگر کشورهای مستقل همسود بدون گذرنامه خارجی به قلمرو روسیه ممنوع اعلام شد و آنها موظف به یادگیری و امتحان زبان روسی، دانستن قوانین و تاریخ روسیه جهت دریافت گواهی‌نامه ویه می‌باشند. در همین حین نیز در نتیجه کاهش قیمت نفت و تحریم‌های آمریکا و اتحادیه اروپا علیه روسیه افت ارزش روبل در مقابل دلار طی سال 2014، تقریباً به نصف کاهش یافته و تحریم‌های آمریکا و اتحادیه اروپا، میلیاردها دلار سرمایه از روسیه خارج شده و بر رکود اقتصادی در روسیه را شدت بخشیده است. یعنی با وضع قانون جدید در آینده با کاهش چشمگیر کارگران مواجه خواهد شد. بر اساس گزارش دفتر خدمات مهاجرت فدرال روسیه از نخستین هفته ژانویه، ورود مهاجران کارگر-اکثراً از آسیایی مرکزی و قفقاز- نسبت به مدت مشابه سال گذشته افتی 70 درصدی داشته است. این امر بر وضعیت کارگران حاضر در روسیه بر کشورهای همسود تأثیرات بسیاری گذاشته است.

تحلیل رخداد:

پیامدهای وضعیت کارگران حاضر در روسیه بر کشورهای آسیای مرکزی

تاثیر اقتصادی بر کشورهای آسیای مرکزی: هر چند نگاه جدید مسکو به مهاجران کاری کشورهای منطقه برای شهروندان بلاروس، ارمنستان، قزاقستان، اوکراین و همچنین برای اتباع قرقیزستان (که در حال الحاق به اتحادیه اقتصادی اوراسیا قرار دارند) استثنا است. اما بر سایر کشورهای منطقه تاثیر دارد. در واقع تا کنون کارگران آسیای مرکزی در روسیه بخش عمده درآمد خود را برای خانواده های شان ارسال می کردند و همین مسئله اقتصاد کشورهای آسیای مرکزی را به وجوه ارسالی وابسته می کرد. چنانچه بر اساس گزارش بانک جهانی، وجوه ارسالی 42 درصد تولید ناخالص داخلی تاجیکستان را تشکیل می دهند و این رقم بالاترین سطح در جهان است. قرقیزستان با 32 درصد تولید ناخالص داخلی حاصل از وجود ارسالی، در رتبه دوم جهان قرار دارد. در این بین رئیس خدمات مهاجرت روسیه از تصمیم مسکو برای کاهش 70 درصدی تعداد مهاجرین کاری در سال 2015 خبر داده و کاهش درآمد کارگران در اثر کاهش ارزش روبل و اخراج آنها از روسیه موجب پیامدهای منفی گسترده در این کشورها شده است. در این بین باید توجه داشت که فروپاشی ارزش روبل بحران را به داخل منطقه آسیای مرکزی فرستاده ارزش پول بسیاری از کشورهای به پایینترین حد خود رسیده و تجارت و نقل و انتقال دچار افت شده است. چنانچه کاهش درآمد کارگران بر افت ارزش پول قرقیزستان در برابر دلار (تا بیش از 17 درصد) و کاهش ارزش پول تاجیکستان در برابر دلار (نزدیک به 14 درصد) موثر بوده است و کشوری چون قرقیزستان تا 70 درصد از درآمدهای دلاری را از دست داده است و منابع معیشتی مورد نیاز 85 درصد از خانواده های تاجیکستانی به شدت کاهش یافته و وجوه ارسالی به ازبکستان در چهار ماه آخر سال 2014 نسبت به سال گذشته، 9 درصد کاهش پیدا کرده است. در بعد دیگری نرخ ارز دولتهای منطقه نیز کاهش یافته و دو کشور قرقیزستان و تاجیکستان با تورم دورقمی مواجه هستند و کالاهای کشورهای آسیای مرکزی در بازار روسیه توانایی رقابت نداشته باشند و این امر هم ممکن است میلیون ها مهاجر کاری آسیای مرکزی را از کار بیکار کند.

تاثیرات سیاسی: هر چند در گذشته دولت های آسیای مرکزی از اینکه کارگران به دیگر کشورها بروند خرسند بوده و مهاجرت نیروی کار را نوعی فرصت اجتماعی برای به عقب انداختن رکود اقتصادی درآمدهای اقتصادی برای کشور و دفع بی ثباتی سیاسی داخلی می دانستند ولی اکنون نسل دیگری از کارگران بیکار در حال بازگشت به آسیای مرکزی

هستند و این امر میتواند پیامدهایی سیاسی داشته باشند. در واقع در شرایط کنونی انتظار می‌رود بیش از یک‌چهارم از مهاجران کاری کشورهای آسیای مرکزی در روسیه، به خانه‌هایشان برگردند و بازگشت صدها هزار نیروی جوان بیکار به این کشورهای دارای اقتصاد ناتوان، یکی از دلایل اصلی نگرانی مقامات آسیای مرکزی می‌باشد. در این شرایط آنها امیدوارند که مهاجرت فشارهای سیاسی را بر دولت افزایش ندهد. چنانچه چنانچه پس از بحران اقتصادی 2008 و افت شدید قیمت نفت، اقتصاد روسیه سقوط ناگهانی را تجربه کردند و مهاجران بیکار شده به قرقیزستان دولت قربان بیگ باقی‌یف را در آوریل 2010 سرنگون کردند. گذشته از این نیز باید توجه داشت که با توجه به اینکه (اتحادیه گمرکی اوراسیا به رهبری روسیه تشکیل شد و کشورهای بلاروس، قزاقستان و ارمنستان عضو این اتحادیه شدند تا اتحادیه اقتصادی اوراسیا را شکل دهند) و کشورهای عضو این اتحادیه از مقررات جدید برای کارگران مهاجر در روسیه استثنا هستند، اکنون دولت‌های منطقه تلاش میکنند تا راه حلی برای حل مشکل کارگران و کاهش فشارهای سیاسی ناشی از این امر بیابند. در این راستا از یک سو برخی دولت‌ها چون قرقیزستان به دنبال تقویت روابط خود با روسیه از طریق پیوستن به اتحادیه اقتصادی اوراسیا می‌باشند تا از فشار اقتصادی و اخراج کارگران رهایی یابند. در همین راستا جمارت اوتوربایف وزیر امور خارجه قرقیزستان اظهار داشته که بیشکک هیچ راهی به‌جز پیوستن به اتحادیه اقتصادی اوراسیا ندارد. در بعد دیگری با توجه به اینکه روسیه در نظر دارد تا در سال 2015 تقریباً 70 درصد ورود و خروج مهاجران و اتباع خارجی به کشورش را نسبت به مدت مشابه سال قبل کاهش دهد مسلماً کاهش تعداد مهاجرین کاری آسیای مرکزی به نوعی فشار سیاسی مسکو بر کشورهای آسیای مرکزی در جهت ورود سریع‌تر به اتحادیه اقتصادی اوراسیا نیز هست. در این میان کشورهای آسیای مرکزی به ناچار برای جلوگیری از بیکاری اتباع خود یا به پیوستن به اتحادیه اقتصادی اوراسیا بدون هیچ تردیدی تلاش خواهند کرد و یا به تلاش گسترده‌ای در جهت حل مشکل بیکاری با کمک‌های اقتصادی اتحادیه اروپا، امریکا و کشورهای چینی و کره جنوبی و ژاپن خواهند رفت. در این بین بهره‌گیری از ارسال کارگر به کشورهای عربی حوزه خلیج فارس بویژه قطر و عربستان نیز از هم اکنون در صدر نگاه پایتخت‌های منطقه است.

چشم انداز رخداد:

آنچه مشخص است وضعیت اقتصادی روسیه و چالش کاهش درآمد کارگران آسیای مرکزی حاضر در روسیه میتواند فرصت و هم تهدیدهایی برای دولت‌های منطقه آسیای مرکزی و بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی فراهم کند. در این بین دولت‌های این منطقه اکنون در برابر چالش‌هایی چون چگونگی تامین رفاه و حق معیشت کارگران بازگشته به کشور، رصد گروه

های تندرو و سلفی منطقه برای عضو گیری از بین بیکاران جدید در کشور ، چگونگی مذاکره با مسکو برای تامین اقتصاد کشور و یا بهره گیری از کمک های کشورهای منطقه ای و بین المللی (چون کشورهای عربی و غربی و آسیایی) ... هستند. در این راستا بی شک تداوم اخراج کارگران منطقه و مقاومت کشورهای در نپیوستن به اتحادیه اروپا در کوتاه مدت موجب بروز مشکلات گوناگون امنیتی و سیاسی و اقتصاد در این کشورها خواهد شد و میان مدت میتواند نفوذ اقتصادی و سیاسی ایران، چین، هند ، ترکیه ، اتحادیه اروپا و سایر بازیگران عربی را در این منطقه افزایش دهد و از وابستگی به روسیه بکاهد.